

ПЕРЕКЛАД ЯК КОМУНІКАЦІЯ УСКЛАДНЕНОГО ТИПУ

Говорячи про переклад як, з одного боку, процес, з іншого, – результат міжмовної, міжлітературної, міжкультурної комунікації, або, інакше кажучи, про комунікацію особливого, ускладненого типу, для якої характерним є використання двох мов, двох літературно-культурних дискурсів, можна дійти висновку, що в переважній більшості випадків має місце міжмовна, міжлітературна, міжкультурна асиметрія. Її зумовлює аж ніяк не те, що, як вважалося колись не всім мовам до снаги висловити, описати будь-який фрагмент реальної, об'єктивної дійсності або ж будь-які рефлексії із цього приводу, суб'єктивний погляд на неї, а зовсім інше: обставина, сутність якої в тому, що всі мови відображають й описують дійсність по-різному, по-своєму, асиметрично. Двох повністю однакових мов і, відповідно, картин світу й моделей його опису та відображення не існує. Відрізняються й мовні засоби, через комбінацію яких в кожній мові здійснюється «конструювання» художнього тексту. Повна схожість однієї комбінації, тієї, якою створено текст оригіналу, з іншою, тією, якою створено текст перекладу, неможлива навіть теоретично. Не помічено випадків такого плану й у практичній діяльності перекладачів.

Є адекватність перекладу як художнього тексту, під якою прийнято розуміти ступінь відповідності перекладного тексту текстові оригінальному або повноту відтворення єдності форми та змісту оригінального тексту засобами іншої мови. Ступінь відповідності при цьому визначається тим, якою мірою кожен з елементів перекладу передає, відбиває відповідний елемент оригіналу, а також тим, наскільки співвідносними є загальні параметри системи визначальних елементів перекладу й оригіналу. Разом з тим, є ще й інша адекватність –

адекватність перекладу як рецептивного акту, як способу спілкування між різномовними суб'єктами комунікації за допомогою відтворення первісної, похідної інформації, яка існує однією мовою, засобами іншої мови та переміщення її до іншого культурного простору. Останню визначає відповідність сприйняття та інтерпретації перекладного тексту в новому культурному середовищу тим сприйняттям та інтерпретацією, які він мав у культурному середовищі свого походження. Це – дві різні адекватності, несхожі одна на одну ані з огляду на природу кожного із цих явищ, ані за інструментарієм їхнього виникнення та критеріями визначення.

М. Новикова слушно констатує, що «будь-який, навіть найблискучіший і найпереконливіший переклад може лише частково відповідати оригіналові, але ніколи не може з ним злитися. Бо в кожного перекладу є свій контекст: по-перше, свій неповторний творець; по-друге – своя і так само унікальна мова; по-третє – своє життя в історико-соціальному та духовно-естетичному середовищі» [4, с.94].

М. Новикова, крім того, пропонує цікаве, на наш погляд, розуміння літературного перекладу як свого роду інтерпретації художнього тексту. «... порівнявши деякі особливості російського й українського перекладів під кутом зору їхньої більшої чи меншої відповідності духові та букві оригіналу. – Адже інтерпретувати її можна іншою фольклорною мовою – значно давнішою» [4, с.88]. Термін «інтерпретація» в цьому випадку вжито у значенні «тлумачення», аналіз тексту в усій повноті його дискурсів і контекстів.

Дехто з науковців, переважно лінгвістів, розв'язує проблему наявності двох різних типів адекватності, пов'язаних з перекладом у його різних іпостасях, використовуючи для позначення кожної з них два різні терміни: адекватність та еквівалентність. Ті з літературознавців, які займаються вивченням проблем перекладу, у переважній більшості ці два терміни та поняття, які вони позначають, воліють ототожнювати, вживаючи їх як синоніми. Точку зору, згідно з якою «адекватність» та

«еквівалентність» – це поняття, хоч і тісно пов'язані одне з одним, але все-таки неідентичні, слід, гадаємо, вважати належним чином обґрунтованою та конструктивною. Є й точка зору, згідно з якою поняття «еквівалентність» та «адекватність» протиставляються одне одному. За такого підходу можна погодитися з пропозицією розглядати «адекватність» як більш широке поняття, «еквівалентність» – як більш вузьке (В. Комісаров), у рамках так званих «жорсткого» і «м'якого» підходів у теорії перекладу, бо перше з них окреслює відносини у більш широкій сфері міжмовної та міжкультурної комунікації, тоді як друге – лише відносини у вузьчій від комунікативної сфери царині текстуального співвідношення перекладу та оригіналу. Відтак, вони розрізняються за принципом загального (адекватність) та часткового (еквівалентність). У тому ж самому ключі пропонує вибудувувати модель співвідношення між термінами, про які йдеться, О. Швейцер, який вбачає в еквівалентності відповідність тексту перекладу текстові оригіналу, в адекватності – відповідність перекладу новим комунікативним умовам, в які він потрапляє внаслідок перенесення художнього тексту оригіналу в нове для нього, інонаціональне культурне середовище.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вервес Г. Д. (1987). Вступ. Про основні методологічні принципи видання. Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. К.: *Наукова думка*. Т.І. 500 с.
2. Зорівчак Р. (2011). Книжка про Віру Річ – вагомий внесок до перекладознавства. Львів: *Піраміда*. 264 с.
3. Косів Г. (2011). Творчий портрет перекладача. Львів: *Піраміда*. 264 с.
4. Новикова М. (2005). Міфосвіт Бернса: шлях та шлюб. Міфи та місія. К.: *Дух і Літера*. 432 с.
5. Швейцер А. Д. (1988). Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. К.: 349 с.